

BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASH MUAMOLARI VA ULARNING YECHIMI

To'ychiyeva Madinabonu Abdukaxxor qizi

Andijondavlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqola bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan psixologik muammolarni tahlil qiladi. Maktabga moslashish davri, xavotirlik, qo'rquv, o'ziga ishonchsizlik kabi muammolarning sabablari va oqibatlarini ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ota-onalar, o'qituvchilar va psixologlarning bolalarga yordam berish, ularning psixologik holatini yaxshilash va maktabga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlash bo'yicha amaliy tavsiyalari keltirilgan. Maqola bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi naqadar muhimligini ochib beradi va ushbu sohada olib boriladigan ilmiy-amaliy izlanishlarga turtki beradi.

Kalit so'zlar:

Bolalar, maktabga tayyorlash, psixologik muammolar, maktabga moslashish, qo'rquv, xavotir, stres, o'ziga ishonchsizlik, ajralish xavotiri, ijtimoiy moslashuv, ta'lim muassasasi, pedagogik yondashuv, oilaviy muhit.

Maktabga tayyorgarlik bu bolaning hayotidagi muhim bosqich hisoblanadi, bu davrda bola turli psixologik muammolarga duch kelishi mumkin. Quyida bu psixologik muammolarni korib chiqamiz va ularni yechimini o'rganamiz.

1.Xavotir va qorquv:

Bolalarda maktabga tayyorlash davri hayotidagi muhim bosqich bo'lib, u yangi muhitga, yangi talablarga va yangi munosabatlarga duch keladi. Bu davrda bolalarda qo'rquv va xavotir kabi salbiy his-tuyg'ularning yuzaga kelishi tabiiy holatdir. Maktab - bolalar uchun yangi va noma'lum joy. Ular maktab qanday joy ekanligini, u yerda nimalar bo'lishini va o'qituvchilarning qanday odamlar ekanligini bilishmaydi. Maktabga borish ota-onalaridan ajralish degani, bolalar ota-onalarining himoyasida bo'lishga o'rganib qolgan va ulardan uzoqda bo'lish ularni xavotirga solib qo'yadi. Bolalar maktabda yaxshi o'qiy olmaslikdan, topshiriqlarni bajara olmaslikdan yoki o'qituvchilarning noroziligiga uchrashdan qo'rqishadi. Sinfdozlari bilan

do'stlashishda, ular bilan munosabat o'rnatishda qiyinchiliklarga duch kelishdan va ular o'zlarini qabul qilinmaslikdan, kamsitilishdan yoki zo'rvonlikka uchrashdan xavotirlanishadi. Maktab hayotida juda ko'p o'zgarishlar bo'ladi - yangi tartib, yangi qoidalar, yangi vazifalar. Bolalar bu o'zgarishlarga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Ota-onalarning o'zlari ham bolalarining maktabga borishi haqida xavotirlanishadi. Ularning xavotirlari bolalarga o'tishi mumkin. Agar bola ilgari salbiy tajribaga ega bo'lgan bo'lsa (masalan, bog'chada yoki boshqa ta'lim muassasasida), bu maktabga nisbatan qo'rquv va xavotirni kuchaytirishi mumkin. Ba'zi ota-onalar bolalardan juda yuqori natijalar kutishadi va ularga bosim o'tkazishadi. Bu bolalarda stress va xavotirni keltirib chiqaradi.

Qo'rquv va xavotirning belgilari:

- Jismoniy belgilar: Qorin og'rig'i, bosh og'rig'i, ko'ngil aynishi, uyqusizlik, ishtahaning yo'qolishi.
- Hissiy belgilar: Yig'loqilik, asabiylik, jahldorlik, tushkunlik, o'ziga ishonchsizlik.
- Xatti-harakat belgilari: Maktabga borishni istamaslik, darslarga qatnashmaslik, vazifalarni bajarmaslik, o'zini jamoadan chetga olish.

Qo'rquv va xavotirni yengish yo'llari:

1. Muloqot: Bola bilan maktab haqida gaplashing, uning qo'rquvlarini va xavotirlarini tinglang. Unga maktab qiziqarli va foydali joy ekanligini tushuntiring, maktab haqida koproq tassavur uyg'oting
2. Maktab bilan tanishish: Bolani maktabga olib boring, sinf xonalarini ko'rsating, o'qituvchilar bilan tanishtiring. Bu unga maktab muhitiga o'rganishga yordam beradi.
3. Ijobiy munosabat: Maktab haqida faqat yaxshi gapiring. Bolani maktabga ijobiy munosabatda bo'lishga o'rgating.
4. Qo'llab-quvvatlash: Bolani qo'llab-quvvatlang, unga ishonch bildiring. Unga maktabda yaxshi o'qishi uchun barcha imkoniyatlar borligini ayting.
5. O'qituvchilar bilan hamkorlik: O'qituvchilar bilan doimiy aloqada bo'ling, bolaning muammolari haqida ularga xabar bering va ularning yordamini so'rang.
6. Psixolog yordami: Agar bolaning qo'rquv va xavotirlari juda kuchli bo'lsa, psixologga murojaat qiling.
7. Rejim: Bolaning kun tartibini to'g'ri tashkil qiling - u yetarlicha uxlashi, to'g'ri ovqatlanishi va dam olishi kerak.

8. Dam olish: Bolaga maktabdan tashqari dam olish va sevimli mashg'ulotlari bilan shug'ullanish uchun vaqt ajrating.

9. Birlashish: Bolani maktabga borishdan oldin va keyin ota-onasi yoki yaqinlari bilan birga vaqt o'tkazishiga imkon bering.

10. O'yinlar: Maktab bilan bog'liq bo'lgan rolli o'yinlar o'ynang. Bu bolaning qo'rquvlarini yengishga yordam beradi.

2. Bolani maktabga tayyorlashda o'ziga ishonchsizlikning yuzaga kelishi.

Bolaning o'ziga ishonchsizligi - bu ota-onalar va o'qituvchilar e'tibor berishi kerak bo'lgan keng tarqalgan muammodir.

Bolalar o'zlarini sinfdoshlari bilan solishtirishni boshlaydilar. Agar ular o'zlarini boshqalardan orqada deb hisoblasalar, ularning o'ziga bo'lgan ishonchi pasayishi mumkin. Doimiy tanqid bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini yo'qotishiga olib keladi. Tanqid bolaning o'zini qobiliyatsiz va arzimas deb his qilishiga sabab bo'ladi. Ba'zi bolalar har doim mukammal bo'lishga intilishadi, agar ular mukammallikka erisha olmasalar, ular o'zlariga ishonchsizlik his qilishadi. Ota-onalarning bolalarga nisbatan yuqori talablari va bosimi ularning o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytiradi. Agar bola ilgari salbiy tajribaga ega bo'lgan bo'lsa (masalan, kamsitilgan yoki tanqid qilingan bo'lsa), bu ham uning o'ziga bo'lgan ishonchini yo'qotishiga olib keladi. Ba'zi bolalar o'zlarining jismoniy xususiyatlari (masalan, vazni, bo'yi yoki tashqi ko'rinishi) tufayli o'zlariga ishonchsizlik his qilishadi.

O'ziga ishonchsizlikning belgilari:

- Tortinchoqlik: Bola yangi odamlar bilan tanishishdan tortinadi, darslarda faol ishtirok etmaydi va o'z fikrini bildirishdan qo'rqadi.

- Xavotirlik: Bola doimo xavotirda bo'ladi, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqadi va o'z qobiliyatlariga shubha qiladi.

- O'zini past baholash: Bola o'zini qobiliyatsiz, arzimas va boshqalardan yomon deb hisoblaydi.

- Muvaffaqiyatni rad etish: Bola o'z muvaffaqiyatlarini tasodif deb hisoblaydi va o'z qobiliyatlariga ishonmaydi.

- Yordamga muhtojlik: Bola har doim yordam so'raydi va o'z vazifalarini o'zi bajarishga harakat qilmaydi.

- Passivlik: Bola o'z tashabbusini ko'rsatmaydi, yangi narsalarni o'rganishga qiziqmaydi va vazifalarni bajarishdan qochadi.

• O'zini ayblash: Bola har qanday muvaffaqiyatsizlik uchun o'zini ayblaydi va o'z xatolarini kechirmaydi.

O'ziga ishonchsizlikni yengish yo'llari:

1. Qo'llab-quvvatlash: Bolani qo'llab-quvvatlang, unga ishonch bildiring va uni har doim yaxshi ko'rishingizni ayting. (Biz senga ishonamiz sen uddalaysan. Bularni hammasi seni qolingdan keladi.)

2. Muvaffaqiyatga e'tibor: Bolaning kamchiliklariga emas, balki yutuqlariga e'tibor qarating. Har qanday kichik muvaffaqiyat uchun uni maqtang. (Barakalla, ofarin Sen bu ishni qildingmi bundan ham yaxshiroqlarini qilolasan....)

3. Maqsad qo'yish: Bolaga o'z oldiga erishish mumkin bo'lgan maqsadlar qo'yishga yordam bering. Maqsadga erishish uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. (Kelajakda qanday kasb egasi bolishi haqida, ertangilik kun rejasida nimalar borligi haqida sorash....)

4. Tajriba orttirish: Bolaga yangi narsalarni o'rganishga va yangi tajribalar orttirishga imkon bering. Yangi tajribalar uning qobiliyatlarini kashf etishga yordam beradi. (Maktab hayoti haqida, maktab o'quvchilari haqida ...)

5. Xatolarni qabul qilish: Bolaga xato qilish normal holat ekanligini tushuntiring. Xatolardan saboq chiqarishga va ularni tuzatishga o'rgating.

6. Qiyoslamang: Bolani boshqa bolalar bilan solishtirmang. Har bir bola noyob hisoblanadi. Qiyoslash orqali bolani ichki menini sindirib qoyish, o'ziga bolgan ishonchini kamaytiradi va o'zini past baholay boshlashi mumkun.

3. Bolani maktabga tayyorlashda moslashuvchanlikning pastligi jiddiy muammo bo'lishi mumkin, chunki bu bolaning yangi muhitga, qoidalarga va talablarga moslasha olmasligiga olib keladi.

Moslashuvchanlikning pastligi sabablari:

Ba'zi bolalar tabiatan konservativroq va yangilikka sekinroq moslashadi. Agar bola hayoti doimiy va o'zgarishsiz bo'lsa, u yangilikka moslashishga qiynalishi mumkin. Yuqori darajadagi xavotirlik bolaning yangi vaziyatlarda o'zini noqulay his qilishiga va moslashishga to'sqinlik qilishi mumkin. Maktabga borish bolaning hayotida ko'plab o'zgarishlarni keltirib chiqaradi, bu esa nazoratni yo'qotish hissini uyg'otishi mumkin. Noma'lumlik qo'rquvi bolani yangi narsalardan qochishga majbur qiladi

Moslashuvchanlikning pastligi belgilari:

O'zgarishlarga qarshilik: Bola yangi tartibga, qoidalarga yoki odamlarga qarshi chiqishi mumkin. Bola bir xil narsalarni qilishni, bir xil joyda o'tirishni yoki bir xil o'yinchoqlar bilan o'ynashni talab qilishi mumkin. O'zgarishlar bolada asabiylik, jahldorlik yoki yig'lashni keltirib chiqarishi mumkin. Yangi tartibga moslashish davrida bola uxlashga qiynalishi yoki tungi qo'rquvlarni boshdan kechirishi mumkin. Stress tufayli bola ovqatlanishni istamasligi mumkin. Ba'zi bolalar qorin og'rig'i, bosh og'rig'i yoki ko'ngil aynishi kabi shikoyatlar bilan murojaat qilishlari mumkin. Eng og'ir holatlarda bola maktabga borishdan butunlay bosh tortishi mumkin

Moslashuvchanlikni oshirish yechimlari:

1. O'zgarishlarni bosqichma-bosqich kiritish Birdaniga ko'p o'zgarish kiritmang. Maktabga borishdan oldin yangi tartibga, uyqu rejimiga va ovqatlanish jadvaliga moslashishga yordam bering. Maktabda nima bo'lishini oldindan tushuntiring: darslar, tanaffuslar, o'yinlar va boshqa tadbirlar haqida gapiring

2. Oldindan tayyorgarlik:• Maktabga tashrif buyuring: bolani maktab bilan tanishtiring, sinf xonalarini ko'rsating, o'qituvchilar bilan uchrashing. Maktab qurollarini birga tanlang: xalta, qalamdon, daftar va boshqa kerakli narsalarni birga xarid qiling. Bu bolada maktabga qiziqish uyg'otadi. Kitoblar o'qing: maktab haqidagi kitoblar bolaning xavotirlarini kamaytiradi va unga tayyorlanishga yordam beradi.

3. Ijobiy muhit yaratish:

- Maktab haqida ijobiy gapiring: maktab qiziqarli, o'rganish uchun ajoyib joy ekanligini ta'kidlang. Bolaning savollariga javob bering: uning xavotirlarini tinglang va ularga tushunarli javoblar bering. Muvaffaqiyatlarini nishonlang: har qanday kichik yutuqni ham maqtang va rag'batlantiring.

4. O'yinlardan foydalanish:

- Rolli o'yinlar: maktabda bo'ladigan vaziyatlarni o'ynang (dars, tanaffus, o'qituvchi bilan muloqot). Bu bolaning o'zini qanday tutishni o'rganishiga yordam beradi. Ijodiy o'yinlar: maktab rasmlarini chizing, maktab haqida hikoyalar to'qing.

5. Mustaqillikni rivojlantirish:

- Bolaga o'z-o'ziga xizmat qilishni o'rgating: kiyinish, ovqatlanish, gigiena qoidalariga rioya qilish. Uy ishlarida yordam bering: kichik vazifalarni topshiring (stolni tuzatish, o'yinchoqlarni yig'ishtirish). Tanlash imkoniyatini bering: bolaga nima kiyishni, nima ovqatlanishni yoki qaysi o'yinni o'ynashni tanlashga ruxsat bering.

6 Tartibga rioya qilish:

- Kun tartibini tuzing: uyg'onish, ovqatlanish, o'yinlar, uy vazifasi va uxlash vaqtini belgilang Tartibga qat'iy rioya qiling: bu bolaga xavfsizlik hissini beradi va o'zgarishlarga tayyor bo'lishga yordam beradi.

Maktabga tayyor bo'lmagan bolalar bilan ishlayotib pedagog ota-onalar va bolalar bog'chasi tarbiyalanuvchisi majburiyatlari sirasiga kiradigan vazifalarni o'z zimmasiga oladi. Bolani maktabga tayyorlash o'quv faoliyati egallashga tayyorlash tayyorlash unin maktabgacha yosh davridagi to'laqonli rivojlanishi natijasi bo'ladi. Shu maqsadli rivojlantirishning o'rni va ahamiyati haqida tushuntirish ishlari olib borish juda muhim. Psixolog ik maktabgacha yoshdagi bolalar bilan shug'ullanar ekan ularning rivojlanishi istiqbolini ularda maktab ta'limiga to'la qonli psixologik tayyorgarlikda ko'radi. Uning bosh vazifasi rivojlanishining to'laqonliligi va ko'p qirraliligi nuqtai nazaridan bola o'zini maktabgacha bolaligini mahsuldor o'tkazish uchun tobora ma'qbul pedagogik-psixologik sharoitlarni yaratish. Psixolog goyo bolani kelajagiga qarab uning bir yosh davridan boshqasiga maktab yoshiga qanchalik omadli qadam qo'yishini aniqlaydigan, bolani psixik va shaxsiy rivojlanishi uyga maktabda qo'yiladigan yangi talablarga muvofiq bo'lishi uchun yana nimalar qilishi kerakligini belgilaydi. Psixolog mashg'ulotidan maqsad bilim va konikma bilan qurollantirish emas, balki rivojlantirish ekanligini unutmasligi kerak. Psixolog rivojlantiruvchi ishlarining mohiyati shundayki ular yordamida bolalarning turli tuman bilish jarayonlari va shaxsiy xususiyatlari rivojlanishiga ijobiy turki beradi va ularni takomillashtiradi. Psixolog ishining natijalari darhol namoyon bo'lmaydi. Shuning uchun ko'p tarbiyachi va ota-onalarning hafsalasi pir bo'lib ketadi. Shuning uchun ota-onalar va bog'cha tarbiyachisi ongiga shunday yetkazish kerakki psixologning ishi o'qitish emas balki rivojlantirishdir. Rivojlanish esa asta-sekin yuz beradi. Shu sababli bolaning rivojlanishi jarayoni sezilarsiz darajada o'tadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan o'tkaziladigan rivojlantiruvchi ishlarining asosiy shakli o'yindir chunki o'yin ushbu davrdagi yetakchi faoliyat sifatida bolaning psixik rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi. Ayni vaqtda bola o'yin davomida yangi bilimlarni egallab boradi. Maktabgacha ta'lim muassasalari va ulardagi muammolarning o'ziga xosligi psixologining ushbu muassasada ishlash chog'ida uning o'ziga xos tomonlariga alohida e'tiborli bo'lishini talab qiladi. Psixologlar bu talablarni doimo e'tiborga olishi zarur hisoblanadi.

Xulosa

Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash ota-onalardan katta mas'uliyat va e'tibor talab etadigan murakkab jarayondir. Bu davrda bolalar turli xil psixologik muammolarga duch kelishlari mumkin, jumladan xavotirlik, ajralish qo'rquvi, moslashuvchanlikning pastligi, o'ziga ishonchsizlik, diqqat yetishmasligi va giperaktivlik, hamda ijtimoiy ko'nikmalarning yetishmasligi. Ushbu muammolarning har biri bolaning maktabga moslashuvi, o'qishga bo'lgan ishtiyoqi va umumiy farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, ota-onalar bolaning psixologik tayyorgarligiga alohida e'tibor qaratishlari, muammolarni erta aniqlash va ularni hal qilish uchun faol harakat qilishlari zarur. Maqolada keltirilgan yechimlar, masalan maktab haqida ijobiy hikoyalar so'zlab berish, maktabga birgalikda sayohat qilish, bolaning xavotirlarini tinglash, moslashuvchanlikni rivojlantirish, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish, tartibli muhit yaratish va eng muhimi sabrli bo'lish, bolalarga yangi muhitga muvaffaqiyatli moslashishga yordam beradi. Shuni unutmaslik kerakki, har bir bola noyobdir va unga individual yondashuv talab etiladi. Ba'zi hollarda, professional psixolog yoki pedagogning yordami zarur bo'lishi mumkin. Ota-onalar, o'qituvchilar va mutaxassislarining hamkorligi bolaning maktab ta'limiga muvaffaqiyatli tayyorlashning kalitidir.

Xulosa qilib aytganda, bolalarni maktabga tayyorlash nafaqat ularning bilim olishlari uchun zamin yaratish, balki ularning psixologik salomatligini ta'minlash, o'ziga ishonchini oshirish va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat. Bu esa, o'z navbatida, ularning kelajakda muvaffaqiyatli va baxtli hayot kechirishlariga yo'l ochadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'oziyev E.G'. "Umumiy psixologiya". - Toshkent, 2002.
2. Qodirov B.R. "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi". - Toshkent, 2014.
3. Tursunova M. "Bolalar psixologiyasi". - Toshkent, 2017.
4. Sharipov Sh.S. "Oila psixologiyasi". - Toshkent, 2010.
5. "Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun davlat talablari". - Toshkent, 2018.
6. M.X. Asranboyeva, D.D. Oribboyeva, D.D. Boymirzayeva. "Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi.

